

Intervju i samband med dokumentationsprojektet Hemmafruar i Västmanland 2003-2004.

Projektet har genom-
förts i samverkan mellan
Västmanlands läns Museum,
Länsstyrelsen, Västerås stadsarkiv,
och Kulturama Västerås stad.

Projektledare Ingrid Bergström, Västerås

Dokumentationsprojekt Hemmafruar i Västmanland

Intervju utförd den 18 juli 2003-08-20

Intervjuad: Birgit Neider, Västerås

Intervjuare: Ingrid Bergström, Västerås

IB: När och var är du född?

BN: Jag är född i en gård som heter Mätteby i Frösthult socken i Uppland, men tillhör Västmanlands län den 31 maj 1913.

IB: Vilka var dina föräldrar? Vilken bakgrund hade de?

BN: Min pappa han hette Johan Elis Andersson och mamma Signe Ström och de gifte sig 1912. Min pappas far var lantbrukare, men gården var inte så stor. Min mors bakgrund var litet blandad. De kom från Vingåker i alla fall. Morfar var en som sysslade med litet av varje. Det är svårt att säga för det var så mycket. Det var något slags taxi men det var hästar förstås. Det var gästgiveri för de ställde upp med häst och vagn och skjutsade människor precis som taxi numera. Det hade han även haft förut i Vingåker och Örebro också. På slutet övertog han sin svärfars gård borti i Vingåker – inte så stor. Han var även fjärdingsman och jag kommer inte ihåg allt. Han var en mångsysslare.

Mamma jobbade med litet av varje – med bageri och litet sånt där tills hon blev gift och bondfru.

IB: Hade du syskon?

BN: Ja – vi är fyra syskon – jag och tvillingar – en pojke och en flicka och en lillebror, som är 82 år nu.

IB: Hur var din barndom?

BN: Först bodde vi på en liten gård där jag är född – när jag var sju år sålde pappa den och köpte en större gård, som låg intill Grillby nära Enköping och där blev det litet mer liv och rörelse. En hel del tjänstefolk så det blev något helt annat. Bostaden den var så obekvämt så det fanns inte en vattenledning in. Vi fick hämta vatten i stallet. Vi fick bära ved och elda i kakelugnar och elda i spisen. Obekvämt på alla sätt och jobbigt. Det är vad jag minns.

Ekonomi var väl heller inte så över sig. Det blev ju kämpigt när man köpte en stor gård och så var det ju inga bra tider för lantbrukare heller. Det var 20-tal och jobbigt för dom. Dåligt betalt fick dom för sina varor och det var inte så enkelt, men de kämpade på. De sålde säd och mjölk. De hade en hel del kor så det blev mycket mjölk. Hästar hade vi först sex, men sedan kom det en traktor in, självbindare och sådant. Det började att bli litet annorlunda. Vi hade fyra anställda – tre karlar och hembiträde, fyra barn så det blev tio personers hushåll.

IB: Fick barnen hjälpa till?

BN: Ja – det är klart att det var mycket, som barn kunde hjälpa till med, men mamma var nog den där sorten så hon ville göra allt själv. Vi hade stor frihet och mycket andra barn att leka med så vi nog ganska roligt i skollåldern. Vi hade bara en halv mil till skolan och där fick man gå i ur och skur. Det var jobbigt, men vi överlevde.

IB: Var fick du din utbildning?

BN: Utbildning det blev det dåligt med. Jag gick i sex år i folkskola och så var det en så kallad fortsättningsskola ett par år. Sedan blev det ingenting för då skulle jag vara hemma och jobba på gården. Så blev pappa sjuk. Först hade vi utarrenderat ett tag. Min pappa ägnade sig åt politik också. Han var ju riksdagskandidat och det började han med 1924 så var det 1928 och så 1932 dog han. Så det blev inget av med det. Han stod på valbar plats. Han skulle aldrig ha varit bonde. Han skulle ha ägnat sig åt något annat för han hade fått litet skolgång trots att det var så långt tillbaka. Hans mamma var litet mer intellektuell –farfar jobbade hårt. Han företrädde Bondeförbundet förstås. När det var valtider kunde ha vara borta hela veckor ibland. Det var ett måste och det var ju jobbigt på en gård. Jag förstår att det måste ha varit jobbigt för mamma.

Så blev han ju sjuk då och då kunde jag inte gå hemma. Då jag var 17 år och vuxen så kom jag hit till Västerås genom en släkting så blev jag hembiträde hos en som vi var litet släkt med. Hon var sådan så hon kunde lära upp mig bra. Hon var duktig. Sedan bytte jag till en annan plats, där jag skötte hushållet själv för att frun arbetade. Det var inte vanligt på den tiden. De hade två barn och där fick jag arbeta litet mer självständigt. Trevliga människor så det var inte svårt inte.

IB: Trivdes du med ditt arbete?

BN: Ja – det var klart. Jag hade nog tänkt något annat, men det var inga andra möjligheter. Det flesta flickor blev sjuksköterskor eller lärare och jag ville varken bli det ena eller det andra. Jag ville syssla med kläder och mat. När jag hade varit på den där platsen ett par år blev jag erbjuden att komma till ett pensionat som några bekanta hade. Det hette Hemgården och ligger i hörnet av Biskopsgatan och Källgatan – en stor sexrummare och där hade de ett pensionat som var väldigt fint. De frågade, om jag ville komma dit och servera och det gjorde jag. Det var ett hårt arbete och det var inte måttligt, men jag tjänade pengar. Det var för matgäster och det var ett hundratal som kom varje dag. Det var mest ASEA-ingenjörer och Metallverkens och så Posten dom åt ju där också och från Tullen och någon annan mera privat. Det var varje dag och de åt frukost, lunch och middag. De bodde inte där. Det var långa dagar och hemskt jobbigt. Sedan sålde de och jag fick sluta för att de skulle sköta allt själva. Det var två fröknar. Jag bodde på Kristianborgsallén i en liten ny lägenhet med rum och kokvrå.

Sedan hamnade jag på Konsumrestaurangen som var ny då. Där var jag ett år också för jag skulle gifta mig också. Vi fick inte tag på någon lägenhet så det drog ut på tiden. Det var ont om lägenheter. Jag lagde inte mat utan serverade, men jag levde bland maten. Jag var intresserad av kläder också. När jag var hemma gick jag på en sykurs hos en sömmerska för att lära mig att sy kläder. Det var sådant, som jag sysslade med.

IB: Fanns det valmöjligheter för dig när det gällde att välja yrke?

BN: Nej – det var bara att få tag i ett jobb för att kunna leva. Det var inte så mycket valmöjligheter. En gång sökte jag plats och det var när jag kom till familjen. Sedan har jag blivit erbjuden det mesta.

IB: Hade du mycket kamrater i ungdomsåren?

BN: Ja – vi hade mycket skolkamrater och så var det dom som bodde ikring. När jag kom till Västerås kom jag ju alldeles ny, men det var så att jag tillhörde en kyrka – en baptistförsamling och då kan man söka upp den och då får man alltid vänner och bekanta. Det

är ju väldigt bra. Om man kommer alldeles ny till en plats och får söka sig fram själv och man går dit träffar man andra som har samma intressen också. Jag var med i kören, men så tappade jag ju rösten. Vi umgicks mycket och cyklade på sommaren. Litet småresor som man gjorde på somrarna. Sedan var det inte mycket ledigt heller skall jag säga. Det var ingen 8-timmarsdag inte minsann. Det kunde bli 12 timmar. Så det var inga problem. Vi gick på föreläsningar och mycket konserter, ingen dans.

IB: Så småningom bildade du familj!

BN: Ja – jag gifte mig 1941 på midsommarn. Då var det kritiskt här i Sverige skall jag säga. Det var kanske en av de mest kritiska dagarna. Det var när tyskarna begärde att få gå igenom Sverige till Finland mot Ryssland. Det var så spönt just de där dagarna och det var ransonering så det var inte lätt att få ihop så mycket till middagen. Det blev rätt bra ändå. Allt var ransonerat! Det var en jobbig tid det där också.

IB: Vem gifte du dig med?

BN: Jag gifte mig med en som hette Olof Neider. Han var ingenjör på ASEA, förstås.

IB: Hur träffades ni?

BN: Vi träffades i församlingen egentligen, men han kom från annat håll. Han kom från Närke. Han var inflyttad.

IB: Så småningom utökades familjen!

BN: Ja året därpå fick vi jag en son som heter Göran. Det var 1942 och så dröjde till 1945 och då fick jag en son till som heter Håkan. Och det är våra barn.

IB: När du gifte dig fortsatte du med ditt yrke då?

BN: Nej – det var då jag blev hemmafru.

IB: Var det något som du valde eller var det något som du måste bli?

BN: Man hade ingen utbildning och när man inte har någon utbildning kunde man inte få jobb. Jag hade ingen uppgift kvar på serveringen heller. Det hade jag kanske kunnat fortsätta med annars. Jag vet inte ja, men det var inget tal om det. Jag vart hemma. När man fick barn så fanns det ju inga dagis och sådana där saker då heller. Det fick man ordna till själv på annat vis, men det var nästan inga som arbetade heller. Det var ytterst få. Jag hade en svägerska som var lärare så arbetade ju. Bland mina bekanta var det faktiskt ingen. När barnen började bli stora började jag ta litet jobb – litet vad som helst bara för att jobba litet grann när barnen började flyga ut. Jag fick ett jobb sedan, men det var så långt fram. Det var i samband med att min äldste son gifte sig. Det var 1965. Jag var hemma i många år.

Då var det en som frågade om jag ville komma och bli husmor på en sommargård på sommaren. Trodde mig om det då. Jag hade ju arbetat på restaurang – bevars väl, men ändå. Det var en sommarungdomsgård för läger och sådant och den var ganska nyköpt och väldigt primitiv. Jag hade varit litet på sådana här läger och hjälpt till att lagat litet mat, så jag var inte alldeles främmande för det. Det var enkelt då i början. Så jag åkte dit och började där.

IB: Var det i närheten av Västerås

BN: Nej då. Det var vid Hjälmaren. Läppe – hette det. Det var en mil från Vingåker och där finns en campingplats också och så finns det den där gården. Det hade varit privat sommarställe förut – stort område. Jag var husmor där i två år. De som skulle förestå det – ja en blev sjuk och en försvann – han blev inte kvar hela sommaren. Då tyckte styrelsen att det

där kunde jag klara själv. Så växte jag varje år med det där. Det byggdes ut och blev mer och mer anlitat. Först var det läger med ungdomar och sedan blev det mycket annat. Det var både fester och bröllop. Jag var där i tolv somrar. Då bodde jag där.

IB: Hade du barnen med där?

BN: Nej – den äldste gifte sig precis, när jag började där och den andre åkte in i lumpen. Min man var med på det där. Sedan blev han pensionerad och han var med mig där de sista fem åren. Det var ett mycket intressant arbete. Mycket människor fick jag träffa fast det var slitigt. Jag liksom växte med det där vartefter. Jag arbetade där tills jag blev pensionerad. Året före sa jag, att nu är jag trött på det här. Då sa min man, att han också var trött på det. Skratt. Då slutade vi. Då skulle jag pensioneras på våren, men då blev han sjuk och han dog på midsommar året därpå. Det var tur, att jag hade sagt upp mig, så de fick skaffa en efterträdare. Vi hade inte räknat med det för han verkade ju frisk, men han fick en sjukdom.

IB: Det var mycket ansvar och mycket olika uppgifter du hade som husmor.

BN: Ja – jag skötte ekonomin också. Skratt. Jag behövde inte bokföra – jag skrev upp för varje dag och sedan fick kassören bokföra.

IB: Var det andra anställda också?

BN: Ja – personalfrågan var kanske den värsta. Det hade jag ansvar för också. Det var säsongsarbete så kokerskor var det hopplöst att hitta. Jag hade det bra några år, men så slutade dom av olika anledningar. Vi hade en matsal då och vid sjön hade vi en kaffestuga. Den har utvecklats alldeles väldigt och nu på senare år har den byggts ut väldigt. En kyrka finns det också som hörde till. Det heter Hjälmaregården. Så jag fick i alla fall jobb!

IB: Vilka sysslor ingick i ditt arbete när du var hemmafru?

BN: Allt – som skall göras i ett hem. Matlagning, tvätt, strykning och städning -allt som hör till – handla. Jag sydde mycket också. Mest till mig själv och till barnen när de var små. Jag sydde också till en och annan bekant.

IB: Gjorde du allt själv hemma eller gav du familjemedlemmarna egna uppgifter?

BN: Jag var nog litet dålig på det där att dela ut uppgifter, men min man var väldigt hjälpsam. Han städade, men när han hade mycket på jobbet var det väl jag som skötte om det. När vi fick radhuset skötte han om mycket utomhus också. Annars brukar det vara mest fruarna som gör det. Barnen fick väl göra något handtag ibland också, men jag har ångrat att de inte hade bestämda uppgifter.

IB: Familjens ekonomi – vem förvaltade den?

BN: Ja – vi hjälptes nog åt, men det faller ju mycket på kvinnan hur man hushållar. Jag hade hushållspengar som var bestämt att röra mig med. Den delades upp i de olika posterna, men det var jobbigt på den tiden ekonomiskt. Barnen började växa till och skulle gå i skolor.

IB: När du var hemmafru hade du möjlighet att påverka ekonomin genom att ha sysslor utanför hemmet?

BN: Litet senare var jag i en familj några dagar i veckan och lagade mat och så var jag där vid fester och sådant. Jag blev väldigt god vän med dom och gick där när det passade.

IB: Så du var kalaskokerska?

BN: Nej – så duktig var jag inte, men jag kunde ju göra något som inte var alltför stort.

IB: Under din hemmafrutid hade du tid att ha egna aktiviteter utanför hemmet då?

BN: Jag var engagerad i kyrkan i en baptistförsamling. Korskyrkan heter den nu. Jag var värdinna där i ganska många år. Vi sysslade mycket med hjälparbete också. Efter kriget var det förskräckligt. Vi hade jobbade hemskt mycket med att samla kläder och sorterade, packade och skickade ut till Tyskland. Det var ju så förskräckligt där efter kriget. Det sysslade vi mycket med.

IB: Var du engagerad med annat i kyrkan t.ex. kyrkkaffe?

BN: Jo det var jag, men det var inte så mycket sådant då. Det har blivit mer på senare år och nu har ju alla kyrkkaffe. Det var fester och jubileer och besök av andra - sångare och andra predikanter och sådana som man kanske måste ta hand om. Jag var värdinna. Det var jag ganska länge, men jag var inte ensam. Vi var fler. Så fanns det en grupp som finns kvar ännu som vi kallar missionsgruppen som utgick från gruppen som hade arbetat med hjälparbete. Nu är det inte på samma sätt – allt har blivit annorlunda. Nu för tiden går jag mest på föreläsningar där, mer orkar jag inte. Jag är med i pensionärsgrupp inom kyrkan nu också. Litet samvaro och något intressant föredrag eller musik ibland.

IB: Under småbarnsåren när du var hemma hade du aktiviteter utanför hemmet då?

BN: Nej då var jag hemma.

IB: Ditt sociala kontaktnät var det inom släkt/familj eller utanför familjen också?

BN: Jag det var mycket i slakten, men vi hade mycket vänner också, som vi umgicks med. Vi umgicks mycket mer för vi kunde gå till varandra en eftermiddag och träffas vi som var hemmafruar.

IB: Hade du möjlighet att ta arbete utanför familjen när barnen flugit ut eller du på annat sätt inte hade lika stor arbetsbörda i hemmet?

BN: Ja. Det var då som jag arbetade på Hjälmaregården. Då arbetade jag fyra månader om året eftersom det var en sommargård. Min man var där i fem år också när han blev pensionär sedan dog han. När han dog fortsatte det likadant och jag bor kvar och det är 45 år nu i sommar som jag bott här. Livet har gått vidare och sedan blev det barnbarn och nu också barnbarnsbarn. Då har jag ju varit engagerad i barnbarnen förstås. Det är klart att jag måste ställa upp. Den äldste bor i Upplands Väsby och det hände ju att de kunde ringa på morgonen och säga att nu var det katastrof här. Då fick vi ju ta bilen och åka för då levde min man. Min son här i stan har tre barn, men de var nästan aldrig sjuka.

IB: Vävningen som man kan se exempel på här överallt hur var det med det.

BN: Ja – väva har jag ju hållit på med också. Jag började litet innan vi flyttade hit 1960 och då gick jag på en kurs. Då började jag väva mattor och annat vävde jag väl också förstås. Sedan ärvde jag en vävstol och då vävde jag litet då också. Nu går jag på servicehuset och väver. Det är väldigt bra. Jag sålde aldrig, men jag gav bort mycket. Jag har vävt fyra Västmanlandsdukar, andra dukar och möbeltyger till min sonhustru. Att väva är roligt.

IB: När du ser tillbaka på din hemmafrutid är det med stolthet – saknad – eller?

BN: Det är blandat kan man säga. Stolthet kan man kan säga också, men man kanske naturligtvis hade velat utbilda sig till något annat. Det berikar ens liv naturligtvis. Det fanns inte möjligheter helt enkelt. Det hade fordrats pengar. Om det hade gått bra för pappa kanske jag hade fått något underlag för att börja, men det blev ju inte så. Det blev ju katastrof hemma. Vi har klarat oss bra ändå. Det har fallit på mig det mesta. Man kan inte ångra något när man inte har möjlighet att välja. Man får ta det som är. Det är skillnad om man haft tillfälle att välja och har valt fel.

IB: Är du bitter över att du i dagens samhälle fått sämre villkor för pension?

BN: Nej – det har jag inte bekymrat mig om. Jag bekymrar mig inte så mycket om pensionen. När min man dog då hajade jag väl till litet och tänkte hur det skulle bli, men det redde ju upp sig så jag har inte lidit någon brist. Jag får en viss del av hans pension av hans ATP och en del av hans SPP och så min egen folkpension. Jag har ingen pension utöver den vanliga folkpensionen. Jag klarar mig bra ändå.

IB: Känner du att det varit värdefullt att du tagit hand om familjen?

BN: Ja, det tycker jag väl, men jag tycker att jag skulle ha tagit hand om dem ändå bättre. Jag försökte intressera mig för mina barn, men jag kanske kunde ha gjort det ändå mera. Jag deltog väl i deras intressen och i skolan och musiken som dom sysslade med. Det har jag fått höra att jag tolererade deras övningsspel. Dom spelade horn – han i Stockholm spelade eufonium och det är ett stort instrument – inte som bastuba men stort ändå. Den andra spelade ett litet mindre – ett valthorn, men han spelar det inte så mycket nu han spelar fiol också. De är med i orkestrar båda två ännu.

Jag spelade litet piano själv också, men det har jag lånat ut. Jag började innan jag gifte mig, men det var svårt för jag hade inget att öva mig på. Jag började på äldre dar när min son slutade. Då sa jag till läraren, att jag kanske skulle fortsätta istället. Det gjorde jag också och det var ju intressant för det var inte bara att spela utan vi pratade musik också.

IB: Tyckte din familj att det varit värdefullt att du varit hemma?

BN: Jag tror det. Jag har frågat dem och det har jag en känsla också av att de tyckte.

IB: Kände du dig respekterad?

BN: Ja det gjorde jag. Jag har aldrig varit förtryckt utan jag har varit respekterad. Både i familjen och utanför. I vissa fall inte alltid.

IB: Om du fick leva om ditt liv – vad skulle du göra då? Skulle du välja ett annat yrke?

BN: Jag kanske inte såg klart då på den tiden, men skulle vilja ha haft ett yrke där jag kunnat bli någon sorts värdinna. Jag hade ett sådant jobb på slutet, men jag hade velat ha mera kunskaper. Att förestå något som t.ex. den där gården. Det är en mångsidig sak och det intresserar mig väldigt. Man fick träffa så mycket folk och ordna till saker, mycket fester och bröllop. Vi hade ju kyrka också. De sa att jag passade för det också. Jag hade inte en tanke på sådant tidigare, men det låg där och malde i alla fall. Jag hade inte velat bli sjuksköterska eller lärare.

IB: Vad skulle du säga om din dotterdotter sa att hon ville bli hemmafru?

BN: Nu har jag ingen dotterdotter, men om jag haft det skulle jag nog säga att hon fick göra som hon vill. Vill hon det så får hon väl göra det då.

Birgit Neider berättar nedan om sitt arbete som servitris vid Konsumrestaurangen vid Stora Torget innan hon gifte sig samt sitt arbete som husmor vid Hjälmaregården, som hon hade när barnen flugit ut. Detta beskrivs även i intervjun ovan liksom en beskrivning av miljön i restaurang Hemgården.

Jag arbetade som husmor på Hjälmaregården och det var ett mångsidigt arbete. Jag träffade så mycket folk och fick ordna till saker och att få leva med i det där. Det var ju mycket fester och sådant också. Det var intressant och mycket bröllop hade vi. Vi hade ju kyrka också. Jag fick arrangera det hela då.

På lägren kom barnen veckovis på försommaren när skolorna slutade. 9-12 åringar för det första sedan ett som var litet mer tonår och sedan också för pensionärer. Dom bodde där den där veckan då och då var det någon som underhöll dem då. Jag ordnade med det andra – mat och husrum. Det fanns även andra veckor med studiegrupper. Vi hade stora läger också med studiegrupper. En gång hade vi 500 deltagare.

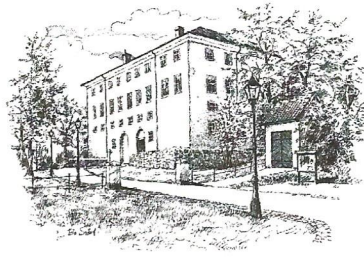
På somrarna var det också sång och musik på kvällarna vid kaffestugan och då var det massor med folk som efter studiecirkelarna gick ner och drack kaffe då. Det var full fart jämt där.

Barnen bodde kvar där en vecka i taget. De hade ledare som höll ordning. Det tålde vid att ha många ledare. Vi hade personal – först en kokerska helst två, köksbiträde och några som serverade och städade. Sedan var det kaffestugan med en föreståndare och flickor. Så fort skolan slutade kom det flickor, som ville ha sommarjobb. En vaktmästare förståss.

Jag var där mellan 1965 och 1977. Jag hade ingen formell utbildning så jag var djärv som tog det, men jag var intresserad. Jag visste att det var så i lindan, det var nytt och att det var primitivt till att börja med. och genom att hade sådana läger som funnits på andra ställen ex. vis för scouter och där hade jag varit och lagat mat så jag var inte främmande för det och så hade jag varit på restaurang. Så jag hade sett baksidan.

För konsumrestaurangen, där jag jobbade innan jag gifte mig, var stor och det var nybyggt. Den var i centrum – huset finns kvar – det var från torget till Vasagatan. Från början var det Konsum som hade den fastigheten. Det fanns två matsalar – en för tjänstemän och en för arbetare. Det var olika restauranger för arbetarna kom ju i arbetskläder och det var nog litet enklare och billigare. Från Vasagatan gick man upp till stora matsalen för arbetarna och från Torget eller Smedjegatan gick man upp till den andra som var för tjänstemännen. Den låg på tredje våningen. Det var en bar på första våningen. Sedan var det affärer, hela allt var affärer. Så det var stort. Jag började arbeta där 1940 och de byggde det nog 1939. Det var bara ruckel där förut och så var brandstationen bredvid. Det var nytt och fint. Jag var där bara ett år innan jag gifte mig.

Jag såg baksidan av det hela. Jag var i köket också när man serverade. Det är en sådan hets på sådana där ställen – bråttom jämt. Det kan ju hända saker hela tiden. Det kan komma flera folk än man tänkt. Det var inte lugnare att servera för maten skulle ju fram också på lämplig tid.

Projektet "Hemmafruar i Västmanland" har genomförts under åren 2003-2004. Det har genomförts i samverkan mellan Västmanlands läns Museum, Länsstyrelsen, Västerås stadsarkiv och Kulturama Västerås kommun.

Att ha dokumenterat kvinnors erfarenheter av livet som hemmafru i Sverige på 1900-talet är en värdefull kunskap och glädje för kommande generationers kvinnor och män.

Varmt tack för Din medverkan!

Med vänlig hälsning

Mats Svegfors
Landshövding

Carl-Magnus Gagge
Museichef

Ingrid Bergström
Projektledare